

**Kokemuksia elinolosuhteista ja tapahtumista,
jotka vaikuttivat päihteiden käytön
aloittamiseen**

Sosiaali- ja terveysalan
kehittäminen ja johtaminen
Sosionomi ylempi AMK
Opinnäytetyö
Helmikuu 2011

Hannu Rusama

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	1
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	3
2.1	Kalliolan Setlementti	3
2.2	Kalliolan lastensuojelutyö	4
2.3	Saunalahden nuorisokoti	5
3	AIKAISEMPI TIETO ASIASTA	5
3.1	Nuorten päihteiden käyttö	6
3.2	Väkivaltakokemukset	7
4	TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	7
5	TOTEUTTAMINEN	8
5.1	Aineiston keruu	8
5.2	Aineiston analyysi	9
6	TULOKSET	10
6.1	Haastateltavien taustatiedot	10
6.2	Kokemuksia elinolosuhteista, jotka vaikuttivat päihteidenkäyttöön	11
6.2.1	Väkivaltakokemukset	12
6.2.2	Sosiaaliset kokemukset	13
6.2.3	Kokemukset selviytymiskeinoista	17
6.3	Yhteenveto	20
6.4	Haastateltavien ajatuksia tulevasta hoitomallista	20
7	POHDINTA	22
7.1	Tulosten tarkastelua	22
7.2	Eettisyys	25
7.3	Johtopäätökset	27

LÄHTEET

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto
Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtaminen		Sosionomi (ylempi AMK)
Tekijä/Tekijät		
Hannu Rusama		
Työn nimi		
Kokemuksia elinolosuhteista ja tapahtumista, jotka vaikuttivat päihteiden käytön aloittamiseen		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Helmikuu 2011	28
TIIVISTELMÄ		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa niistä elinolosuhteista ja kokemuksista, jotka ovat mahdollisesti vaikuttaneet nuorten päihteiden käytön alkamiseen ja sitä kautta päihderiippuvuuden kehittymiseen. Tavoitteena on käyttää tätä tietoa kehitettäessä Saunalahden nuorisokodin uutta päihteillä oirehtivien nuorten hoitoon vastaavaa hoitomallia.</p> <p>Aineisto kerättiin haastattelemalla viittä toipuvaa päihderiippuvaista henkilöä keväällä 2010. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja menetelmänä oli teemahaastattelu. Laadullinen aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysimenetelmällä, jonka avulla saatu materiaali luokiteltiin alaluokkiin joista muodostettiin yläluokat.</p> <p>Haastatellut henkilöt kuvailivat lapsuuttaan ja nuoruuttaan monipuolisesti. Sisällönanalyysissa pääluokiksi muodostuivat Väkivaltakokemukset, Sosiaaliset kokemukset ja Kokemukset selviytymiskeinoista.</p> <p>Kaikki haastateltavat olivat joko joutuneet väkivallan kohteeksi tai nähneet väkivaltaa jo nuorena. Väkivaltakokemukset olivat sekä fyysistä väkivaltaa että psyykkistä väkivaltaa. Väkivalta oli eri tavoin aktiivisesti läsnä haastateltavien lapsuudessa ja nuoruudessa. Biologiset vanhemmat olivat eronneet heidän ollessa vielä lapsia. Perhesuhteet olivat usein tulehtuneita ja lapset olivat joutuneet välillä riitelevien vanhempien väliin. Turvallisten, vastuullisten aikuisten puuttuminen tuli esille aineistosta. Ongelmien ratkaisukyvyyn puuttuminen ja ongelmista vaikeneminen oli myös yleistä haastateltavien lapsuudessa. Selviytymiskeinot haastavissa elämäntilanteissa olivat monesti vahingollisia. Haastateltavat kertoivat käsitelleensä vaikeita asioita päihteillä jo nuorena. Myös läheisyyttä ja muita positiivisia kokemuksia haettiin monesti negatiivisen toiminnan kautta.</p> <p>Opinnäytetyö toi paljon tietoa ja erilaista näkökulmaa tehtävään kehittämistyöhön. Työ antaa kolme painopistealuetta uuden hoitomallin kehittämiseksi. Nämä ovat Väkivalta- ja traumakokemusten käsittely, Sosiaalisten suhteiden käsittely, rakentaminen ja parantaminen sekä Vahingollisten toimintamallien tiedostaminen ja uusien opettelu.</p>		
Avainsanat		
lapset, nuoret, päihteiden käyttö, väkivalta		

Degree Programme in		Degree
Social Services and Health Care Development and Management		Master of Social Services
Author/Authors		
Hannu Rusama		
Title		
Experiences of living conditions and events which affected the initiation of substance abuse		
Type of Work	Date	Pages
Master's Thesis	February 2011	28
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of the thesis is to gather information on the living conditions and events which possibly affected the initiation of substance abuse and hence the emergence of drug addiction. The goal is to use this knowledge to aid the development of the management model of the Saunalahti youth home. The management model will be used in treating youngsters who have problems with substance abuse.</p> <p>The data was collected by interviewing five people who were recovering from drug addiction. Interviews were executed in the spring of 2010 as individual interviews, using a focused interview approach. The people interviewed described numerous aspects of their childhood and youth. Inductive content analysis was executed on the data. Analysis of the interview data identified subcategories that were grouped into three main categories - experiences of violence, social experiences and experiences in coping.</p> <p>All interviewees had experienced violence. They had either seen or been subjected to violence. Experiences of violence were both physical and psychological in nature. Violence was an active factor in the childhood and youth of the interviewees. Natural parents were divorced when they were still children. Family relations were often strained and the children were or caught between the fighting parents. The data showed the lack of positive adult role models in their childhood and youth. The lack of problem-solving ability was common and the problems were never confronted. The interviewees had often adopted harmful ways in coping, with substance abuse prevalent already in their youth. Intimacy and other positive experiences were pursued through negative activities.</p> <p>Based on significant amounts of data, a new approach to the management model was suggested in this thesis. The research gives three priorities to the new management model - treatment with traumatic and violent experiences, treatment and rebuilding of the social network, and becoming aware of harmful ways of coping and adopting more positive approaches.</p>		
Keywords		
children, youth, substance abuse, violence		

1 JOHDANTO

Lastensuojelussa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on Suomessa tasaisesti noussut koko ajan. Vuoden 2009 lopussa kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna yli 16 000 lasta ja nuorta. Määrän noustessa myös kysyntä erilaisiin tarpeisiin vastaaville sijoituspaikoille kasvaa. (THL 2010.)

Lastensuojelulaki määrittää selkeästi, että lasten ja nuorten on saatava sellaista palvelua joka tukee heidän kasvuaan ja kehitystään heidän erityistarpeet huomioon ottaen (Lastensuojelulaki § 11). Tämän lakivelvoitteen takia kunnan on kehitettävä palveluita siihen suuntaan jota lastensuojelun asiakkaiden tarpeet vaativat. Tämä on merkinnyt kahdenlaista kehitystä lastensuojelussa. On ruvettu järjestämään enemmän erilaisia ennaltaehkäiseviä palveluita, joilla pyritään ehkäisemään laitossijoituksia. Samalla laitoshoidon puolella on jouduttu kehittämään palveluita enemmän vaikeammin oireilevien lasten ja nuorten tarpeita vastaaviksi.

Kalliolan Kannatusyhdistys ry ylläpitää kahdeksaa lastensuojelulaitosta. Näistä viisi tarjoaa sijaishuoltopalveluita Espoon kaupungille. Espoon laitoksista yksi on vastaanottokoti ja loput neljä nuorisokoteja, joista Saunalahden nuorisokoti on yksi. Sijaishuoltopaikkoja vuoden 2011 alussa näissä laitoksissa oli 46. Yhteensä paikkoja koko Kalliolan lastensuojelulaitoksissa on 67. Tämän lisäksi Kalliolan vastaanottokodissa toimivassa tehostetun perhetyön palveluissa asiakaspaikkoja on 14.

Saunalahden nuorisokoti on vuonna 2008 toimintansa aloittanut, niin sanottu tavallinen nuorisokoti. Nuorisokoti on toiminut väliaikaisissa tiloissa Helsingissä, odottaen kesällä 2011 Espoon Saunalahteen valmistuvia uusia tiloja. Samalla kun nuorisokoti muuttaa uusiin tiloihin, on sovittu, että nuorisokodista kehitetään päihdenuorten kuntouttavaa hoitoa tarjoava sijaishuoltoyksikkö. Nuorisokodin hoitomallia kehitettäessä ei tulla käyttämään mitään valmista olemassa olevaa hoitomallia, vaan se kehitetään yhdessä palvelun ostajan kanssa.

Hoitomallia kehitettäessä olisi hyvä saada niin sanottu asiakkaan näkökulma mukaan kehitystyöhön. Päihteillä oirehtivalta nuorelta on mahdotonta kysyä mitä hän tarvitsee, jotta päihteillä oirehtiminen loppuisi. Nuoret harvoin kokevat päihteistä olevan heille mitään haittaa. Henkilöiltä, joilla on samankaltainen historia ja jotka ovat hoitaneet

itseään, on mahdollista selvittää heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan omasta nuoruudesta ja elinolosuhteista. Tämän tiedon käyttäminen hoitomallin kehittämistyössä voisi antaa jotain uusia ajatuksia siihen, mihin toiminnassa olisi kiinnitettävä huomiota ja mihin resursseja pitäisi kohdentaa.

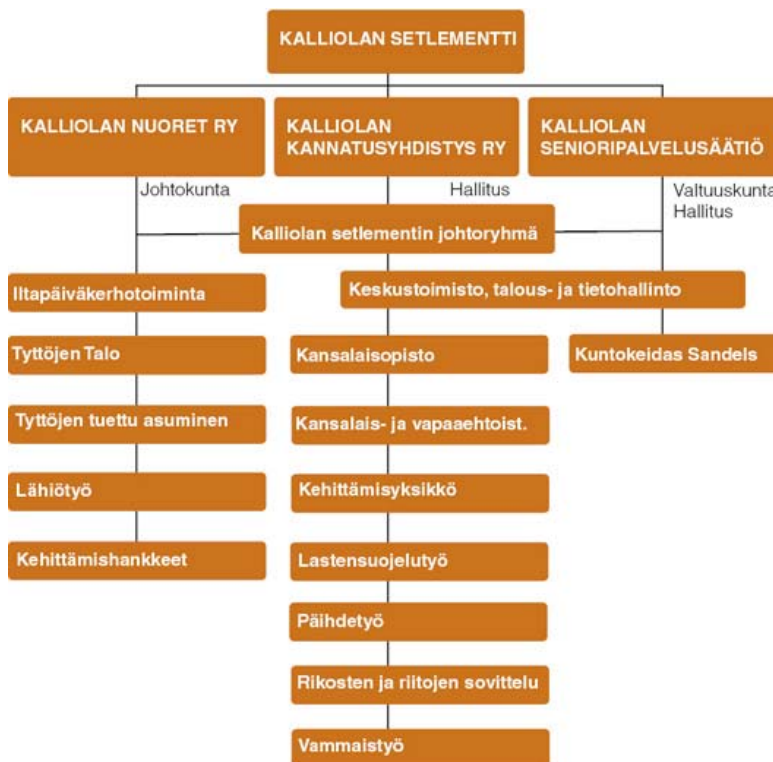
Tämän opinnäytetyön tarkoitus on saada tietoa elinolosuhteista ja kokemuksista, jotka mahdollisesti ovat olleet vaikuttamassa päihteiden käytön lisääntymiseen ja sitä kautta päihderiippuvuuden kehittymiseen. Tavoitteena on käyttää tätä tietoa Saunalahden nuorisokodin uutta profiilia kehitettäessä päihdenuorten kuntouttavaksi hoidoksi.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

2.1 Kalliolan Setlementti

Sana setlementti tulee sanasta "to settle" ja se tarkoittaa asettumista asumaan, sopeutumista sekä sovittamista. Pastori Sigfried Sirenus tutustui setlementtityöhön toimissaan Lontoossa merimiespappina suomalaisella merimieskirkolla. Ensimmäinen setlementti nimeltään Toynbee Hall perustettiin vuonna 1884 Lontoon East Endin työläiskortteleihin. Setlementtityön tavoitteena on sen alusta asti ollut sosiaalisen ja sivistyksellisen toiminnan tuominen niin köyhille kuin syrjäytyneillekin ihmisille sekä heidän asuinalueilleen. Alun perin setlementtien toiminta sijoittui paikkoihin, joihin ne oli perustettu. Pastori Sigfried Sireniuksen kautta setlementtityö tuli Suomeen.

Kalliolan Setlementti on vuonna 1919 perustettu monialayhdistys, jonka muodostaa Kalliolan Kannatusyhdistys ry, Kalliolan Nuoret ry sekä Kalliolan Senioripalvelusäätiö (Kuvio 1).

KUVIO 1. Kalliolan Setlementti (Kalliolan Setlementti 2010)

Kalliolan Setlementin toiminta-ajatuksena on setlementtiarvoihin sitoutunut avoin monialayhdistys, joka auttaa ja tukee ihmistä asiantuntijapalveluin ja kansalaistoiminnan avulla koko elämänkaaren aikana.

Setlementtiarvot ovat:

- Erilaisuuden hyväksyminen
- Luottamus ihmisen ja yksilön kykyyn ratkaista itsenäisesti ongelmia
- Tasa-arvoisuus
- Yksilön oikeuksien kunnioittaminen

Setlementtiarvot on jalkautettu kaikkiin Kalliolan Setlementin toimintoihin. (www.kalliola.fi.)

2.2 Kalliolan lastensuojelutyö

Kalliolan lastensuojelutyö on Kalliolan Setlementin suurin työala. Tällä hetkellä Kalliola ylläpitää kahdeksaa lastensuojelulaitosta, joista Kalliolan nuorisokoti ja Mäkirinteen nuorisokoti palvelevat Helsingin kaupunkia. Matarin nuorisokoti palvelee Vantaan kaupunkia, kun taas Kilon, Saunalahden, Alppikylän ja Tiirakallion nuorisokoti sekä Kalliolan vastaanottokoti palvelevat Espoon kaupunkia. Kaikki palvelut tuotetaan ostopalvelusopimuksella. Tämän lisäksi osana lastensuojelutyötä on Kalliolan vastaanottokodissa toimivat tehostetun perhetyön yksikkö sekä päiväosasto. Kalliolan ylläpitämä lastensuojelutyö on kuitenkin jatkuvien muutosten alla kehitettäessä entistä toimintaa ja perustettaessa uutta.

Kalliolan Kannatusyhdistys ry on tuottanut lastensuojelupalveluita Espoon kaupungille vuodesta 2005. Tällä hetkellä yhdistys ylläpitää viittä Espoon kaupunkia palvelevaa lastensuojelulaitosta. Espoon kaupunki on määrittänyt Kalliolan Kannatusyhdistys ry:n strategisena yhteistyökumppanina lastensuojelutyössä. Kaupungilla ei tällä hetkellä ole ollenkaan pitkäaikaishoitopaikkoja päihdenuorille. Päihteillä oireilu on näkynyt lastensuojelukentällä viime vuosina nousevana trendinä. Muuttamalla yksi nuorisokoti päihhteillä oirehtivien nuorten lastensuojelulaitokseksi, on tarkoitus saada hoitomuotoja, jotka paremmin ja kohdennetummin vastaisivat näiden nuorten ongelmiin.

Espoon kaupungin kaikki omat sekä Kalliolan ylläpitämät lastensuojelulaitokset ovat niin sanottuja perusnuorisokoteja. Nuorisokotien hoitomallit on suunniteltu vastaamaan

yksilöllisesti nuorten hoitoon ja kasvatukseen. Tämä on kuitenkin tarkoittanut sitä, että voimakkaasti yhteisöllisiä elementtejä ei olla voitu kovin paljoa hyödyntää nuorisokotien hoito- ja kasvatusmalleissa. Yhteisölliset menetelmät on taas todettu toimiviksi työskennellessä päihdeongelman kanssa. Kokemukset ovat myös opettaneet sen, että päihdeillä oirehtivan nuoren oleminen niin sanotussa tavallisessa nuorisokodissa voi vaikeuttaa huomattavasti muiden nuorisokodissa olevien nuorten hoito- ja kasvatustyötä.

2.3 Saunalahden nuorisokoti

Saunalahden nuorisokoti on vuoden 2008 tammikuussa perustettu 6-paikkainen lastensuojelulaitos. Nuorisokoti palvelee Espoon kaupunkia ostopalvelusopimuksella. Saunalahden nuorisokoti on aloittanut toimintansa niin sanottuna normaalina nuorisokotina. Nuorisokoti sijaitsee väliaikaisissa tiloissa Lapinlahden sairaalassa. Uudet toimintaa varten rakennetut toimitilat valmistuvat Espoon Saunalahteen kesällä 2011.

Sijaishuollon tarpeiden muutoksista johtuen nuorisokodin hoitomallia ryhdytään muuttamaan päihdeillä oirehtivien nuorten kuntoutuksen tarvetta vastaavaksi. Uuden hoitomallin mukainen toiminta alkaa elokuussa 2011 henkilökunnan kouluttamisella ja perehdyttämisellä. Varsinainen toiminta alkaa syyskuussa 2011.

3 AIKAISEMPI TIETO ASIASTA

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa haastateltavien elinolosuhteista, joissa päihdeiden käyttö on alkanut. Suoraan tutkittavaan kysymykseen vastaavaa aineistoa ei löytynyt tehtyjen tietokantahakujen (Medic, MetCat) avulla. Nuorten päihdeiden käyttöön, kasvuympäristöön, lastensuojelun asiakkuuksiin ja lasten mielenterveysongelmiin liittyvää materiaalia löytyi enemmänkin. Seuraavassa käydään läpi keskeisiä aineistoja sekä niiden tuloksia.

3.1 Nuorten päihteiden käyttö

Nuorten päihteidenkäyttöä tutkitaan säännöllisesti Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemillä kouluterveyskyselyillä. Vuosina 2006-2007 lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista 10% (n=42078) oli kokeillut huumeita ainakin kerran. Pääkaupunkiseudun osalta laittomia huumeita oli kokeillut noin 16% (n=10561) vastaajista. Pääkaupunkiseudun prosentti on alueellisesti suurin. Yläkoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista laittomia huumeita oli vuosien 2006-2007 aikana kokeillut 6% (n=66581). (Luopa – Pietikäinen – Jokela 2008: 53.)

Kouluterveyskyselyssä kysytään myös alaikäisten tupakoinnista ja alkoholin käytöstä. Yläkoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista on vastannut tupakoivansa päivittäin 15% ja 18% kertoo juovansa itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa. Lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista päivittäin tupakoivien osuus on pienempi kuin yläasteikäisistä. Oppilaista 11% kertoo tupakoivansa päivittäin. Alkoholin suhteen lukiolaisista 26% kertoo juovansa itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa. (Luopa ym. 2008: 29-31.)

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien osalta tiedot ovat Kainuun ja Oulun seudulta. Heistä laittomia huumeita oli ainakin kerran kokeillut 17% (n=3641). Valtakunnallisia lukuja ei ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien osalta ole vielä tullut. Tupakoinnin ja alkoholin käytön osuus ammatillisissa oppilaitoksissa oli huomattavasti suurempi kuin lukiossa olevien. Päivittäin tupakoivien osuus 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoilla ammatillisissa oppilaitoksissa oli 43%. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ilmoitti olevan 37% vastaajista. (Pietikäinen – Luopa – Sinkkonen – Markkula – Jokela – Puusniekka 2008: 21.)

Tupakoinnin ja perheen välistä merkitystä on tutkittu Suomessa ja kansainvälisesti. On todettu, että perhetekijöillä on keskeinen merkitys lapsen tupakoinnissa. Tutkimusten mukaan vanhempien ja sisarusten oma tupakointi ja välinpitämätön suhtautuminen tupakointiin ennustavat voimakkaimmin lapsen tupakointia. Perheen sisäisen vuorovaikutuksen ja tupakoinnin suhdetta ei ole pystytty näyttämään. Yksiselitteisiä syyseuraussuhteita yksittäisten perhetekijöiden vaikutuksista ei olla kuitenkaan pystytty todistamaan. (Rainio – Rimpelä – Rimpelä 2006.)

3.2 Väkivaltakokemukset

Väkivaltakokemuksista selviytymistä edistivät oma aktiivisuus, tukevat ihmissuhteet ja nuoren omat kantavat ajatukset sekä saadut kannustavat sanat. Selviytymistä tuki myös sosiaalisen tuen hakeminen, vaikka nuoret tähän harvoin turvautuvatkaan. Sosiaalisen tuen etsimättömyys nähtiin jopa olevan yhteydessä oireilun lisääntymiseen. Selviytymisen kannalta keskeisenä nähtiin myös sen kaltainen asenne, että ongelmia ei pidä jäädä murehtimaan. (Lepistö – Paavilainen 2010.)

Selviytymistä estävinä asioina nähtiin elämän erilaiset haasteet, väkivallan kanssa elämiseen tottuminen ja voimavaroja verottavat asiat. Väkivallan kanssa elämään tottuminen, jolloin on välittämättä ongelmasta oli yksi keskeisiä selviytymistä estäviä asioita. Tottuminen koettiin kuitenkin myös suojautumiskeinona. Mielittämishaluisten nuorten oli vaikeampi selviytyä. He eivät tukeutuneet ystäviinsä niin helposti, koska eivät halunneet huolestuttaa tai loukata toista. Tästä syystä he helpommin pitivät ongelmansa salassa tai vetäytyivät ihmissuhteista. (Lepistö – Paavilainen 2010.)

Opinnäytetyön tarkoituksen kannalta keskeistä tietoa on, mitkä asiat edistävät tai estävät selviytymistä. Vaikka Lepistö ja Paavilainen (2010) ovat keskittyneet väkivallan kokemuksiin ja niistä selviytymiseen, on heidän ajatuksensa joltain osin mahdollista soveltaa myös muihin lapsuuden ja nuoruuden traumaattisiin kokemuksiin.

Paavilainen (2003) on käsitellyt lasten kaltoinkohtelua aikaisemminkin kuvaamalla sitä oireilua, jonka kaltoinkohtelu on aiheuttanut. Vaikutukset ilmenivät perheessä pahan olon tunteina sekä ahdistavana ja pelottavana ilmapiirinä. Lapsen oireilu kaltoinkohtelun seurauksena oli monimuotoista ja siihen vaikutti kaltoinkohtelutapa, ikä, erilaiset taustatekijät sekä perheen muut ongelmat ja saatu tuki. Kaltoinkohtelu oli ollut sekä fyysistä että psyykkistä. (Paavilainen - Pösö 2003.)

4 TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tässä työssä on tarkoitus saada tietoa niistä elinolosuhteista ja kokemuksista, jotka mahdollisesti ovat olleet vaikuttamassa nuorten päihteiden käytön alkamiseen ja sitä

kautta päihderiippuvuuden kehittymiseen. Tavoitteena on saada asiakkaan näkökulma esille ja käyttää saatua tietoa uuden hoitomallin kehittämiseen.

5 TOTEUTTAMINEN

5.1 Aineiston keruu

Haastateltavia ryhdyttiin etsimään alkuvuodesta 2010. Haastateltavien ollessa rajattu marginaaliryhmä, käytettiin heidän löytämisekseen olemassa olevia kontakteja. Tietoiskuja tehtiin kahteen eri päihdehoitolaitokseen. Tietoiskujen ja työntekijäkontaktien avulla haastateltavat valikoituivat niin, että viisi ensimmäiseksi ilmoittautunutta, kriteerit täyttävät henkilöt, valikoituivat haastateltaviksi. Haastatteluiden käynnistyttyä ilmaantui enemmänkin halukkaita haastateltaviksi. Mukaanottokriteerit olivat, että henkilö oli toipumassa, vapaaehtoinen, kykenevä käsittelemään lapsuuttaan ja nuoruuttaan sekä aloittanut päihteidenkäytön varhaisteini-iässä tai teini-iässä.

Yksilöhaastattelut toteutettiin touko-kesäkuussa 2010. Haastatteluista neljä pidettiin Kalliolan Kannatusyhdistys ry:n toimitiloissa ja yksi haastateltavan kotona. Haastattelu-paikat valikoituivat haastateltavien toiveiden mukaan.

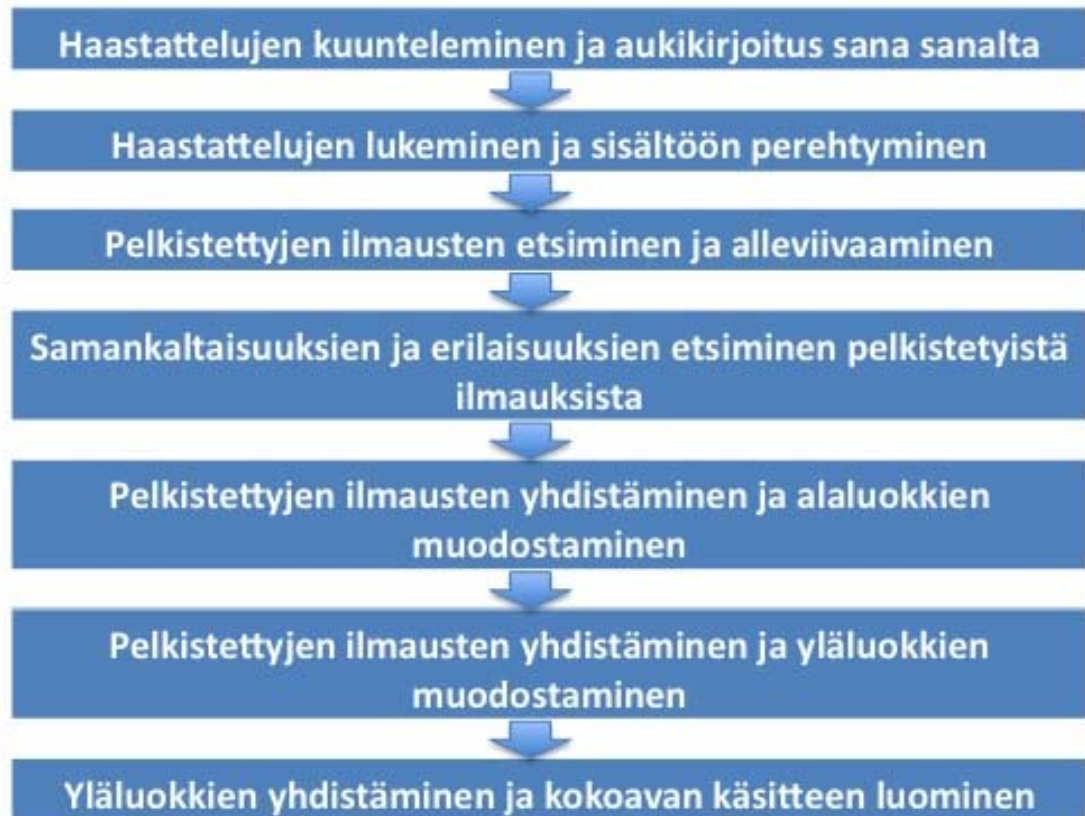
Haastatteluissa kerättiin tietoa siitä, miten haastateltavat olivat kokeneet lapsuutensa elinolosuhteet. Haastattelumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Tällä pyrittiin varmistamaan se, että tietoa saataisiin mahdollisimman laajasti haastateltavien kokemuk-sista. Haastattelut nauhoitettiin, jotta tieto saataisiin tarkasti taltioitua. Aihealueen ar-kuuden takia haastatteluihin varattiin riittävästi aikaa, jotta haastateltavalla oli aikaa totuttautua tilanteeseen ja miettiä rauhassa mistä haluaa puhua. (Eskola – Suoranta 1999:86-95.)

Teemahaastattelua on hyvä käyttää silloin, kun etukäteen ei ole tiedossa, minkälaista materiaalia haastattelut tuottavat. Haastattelija esittää avoimia kysymyksiä teemoista, joihin halutaan saada vastauksia, ilman valmiita vaihtoehtoja. Teemahaastattelussa haastattelijan on mahdollista tarkentaa kysymyksiä, selvittää väärinymmärryksiä sekä halutessa esittää lisäkysymyksiä. Näin on mahdollista saada laajasta tietoa tutkittavasta aiheesta. (Hirsjärvi – Hurme 2008.)

Haastatteluissa kiinnostuksen kohteena olivat lapsuuden elinolosuhteet. Haastatteluilla pyrittiin saamaan selville niitä asioita, jotka olivat haastateltavan elämälle olleet merkityksellisiä. Tämänkaltaisessa haastattelussa keskeiseen asemaan nousee kieli, sen käyttö ja ymmärtäminen. Vuorovaikutus koostuu ihmisten sanoista ja niiden kielellisestä merkityksestä ja tulkinnasta. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 48-49.)

5.2 Aineiston analyysi

Saatu aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä syksyn 2010 aikana. Analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Järjestämällä aineisto selkeään tiiviiseen muotoon säilyttäen edelleen sen sisältämä informaatio, on hajanaisesta materiaalista mahdollista luoda johdonmukainen, mielekäs ja informatiivinen kuva tutkittavasta ilmiöstä. Ainoastaan systemaattisen aineiston avulla on mahdollista luoda selkeitä ja objektiivisia johtopäätöksiä. Analyysin lopputuloksena aineistosta on tehty esimerkiksi kuvaavia luokkia, kategorioita tai malli riippuen siitä mitä termejä valitaan käytettäväksi. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 107-108.) Aineistolle tehty sisällönanalyysi tehtiin kuviossa 2 esitetyn järjestyksen mukaisesti. Alkuperäisilmauksista tehtiin pelkistettyjä ilmauksia, joista muodostettiin alaluokkia (Taulukot 1-11). Samansisällöiset luokat yhdistettiin edelleen ilmiötä kuvaaviksi yläluokiksi (Kuvio 3).

KUVIO 2. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi – Sarajärvi 2009: 109)

6 TULOKSET

6.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavista kolme oli miestä ja kaksi naista. Kaikki haastateltavat olivat suomalaisia. Heidän keski-ikänsä oli 33 vuotta. Jokainen haastateltava oli käynyt tai kävi edelleen päihdehoidossa. Kaikki kävivät tai olivat käyneet joko NA (Nimettömät Narkomaanit)- tai AA (Nimettömät alkoholistit) -ryhmissä. Eri tasoisia retkahtamisia hoidon alkamisen jälkeen oli neljällä viidestä.

Haastateltavat olivat kaikki aloittaneet päihteiden käytön alakouluikäisenä. Ensimmäiset päihteet olivat olleet kaikilla tupakka ja alkoholi ennen 12-vuoden ikää, aikaisimmillaan 9-vuotiaana. Ensimmäinen kokeiltu huumausaine oli kaikkien kohdalla kannabis. Amfetamiini ja lääkkeet olivat myös erittäin yleisiä jo ennen 15-vuoden ikää. Jokainen kuvasi

päihteiden käytön muuttuneen hallitsemattomaksi jo ennen täysi-ikäisyyttä. Pääpäih-teiksi kerrottiin tupakka, alkoholi, kannabis ja amfetamiini.

Haastateltavat kertoivat päihteiden käytön vastanneen eri tarpeisiin. Osa kuvaili kaveri-porukan vieneen mennessään, kun taas osa kuvasi, että päihteiden käytöllä pyrittiin tukahduttamaan tunteita.

”tupakanpoltto alkoi siitä kun ne cool-tyypit poltti”

”mun päihteidenkäyttö on ollut ehdottomasti valinta”

”aamu ja päivä piriä ja illalla pameja että uni tulisi”

”isoin juttu oli se, että porukat vei mukanaan”

”addiktiivinen ihminen jo nuorena. Lähti heti käsistä”

” Käsittelin kaverin itsemurhaa punaviinillä”

Kaikki haastateltavat olivat jo nuorena alkaneet käyttää huomattavan paljon päihteitä. Jokaisen kohdalla päihteiden käyttö oli myös muuttunut säännölliseksi hyvin varhain ja niin sanottua sekakäyttöä oli tapahtunut jo lapsena.

6.2 Kokemuksia elinolosuhteista, jotka vaikuttivat päihteidenkäyttöön

Haastateltavat kertoivat olosuhteista, jotka vaikuttivat päihteiden käyttöön jo varhain. Se miten asiat oli koettu, oli lopulta keskeisin asia. Aineistosta muodostettiin kolme eri kokemusluokkaa: väkivaltakokemukset, sosiaaliset kokemukset sekä kokemukset selviytymiskeinoista (Kuvio 3). Seuraavassa kuvataan kukin kokemusluokka tarkemmin, sekä mitkä asiat ovat nousseet merkityksellisiksi kustakin kokemusluokasta.

VÄKIVALTAKOKEMUKSET	SOSIAALISET KOKEMUKSET	KOKEMUKSET SELVIITYMISKEINOISTA
Fyysinen väkivalta	Ihmissuhteet -Suhde vanhempiin -Suhde sisaruksiin -Suhde muihin aikuisiin -Kaverisuhteet	Positiiviset toimintamallit
Psyykinen väkivalta	Perhe -Vanhemmat -Sisarukset	Negatiiviset toimintamallit
	Koulu -Positiiviset kokemukset -Negatiiviset kokemukset	

KUVIO 3. Kokemuksia olosuhteista, jotka vaikuttivat päihteidenkäyttöön

6.2.1 Väkivaltakokemukset

Haastateltavien kuvatessa omaa lapsuutensa ja nuoruutensa kasvuympäristöä tuli esiin paljon erilaisia kokemuksia väkivallasta. Väkivaltakokemukset jaettiin kahteen eri luokkaan. Kokemuksiin fyysisestä väkivallasta sekä kokemuksiin psyykkisestä väkivallasta.

FYYSINEN VÄKIVALTA

Fyysinen väkivalta oli läsnä haastateltavien elämän monella eri osa-alueella. Haastateltavat eivät aina olleet itse väkivallan kohteita vaan joutuivat myös näkemään paljon väkivaltaa. Taulukko 1 kuvaa tutkittavien kokemuksia fyysisestä väkivallasta.

TAULUKKO 1. Fyysinen väkivalta

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Väkivalta ei kohdistunut lapsiin vaan pelkästään äitiin"	Nähty väkivalta	Fyysinen väkivalta
"12 -vuotiaana yritin tappaa itseni"	Itsetuhoisuus	
"Löin isäpuolta jääkiekkomailalla päähän"	Väkivallan teot	
"Aina välttänyt väkivaltilanteita"	Väkivallan välttely	
"Äitiä hakattiin meidän lasten nähden"	Nähty väkivalta	

PSYKKINEN VÄKIVALTA

Haastateltavien kuvauksissa kokemukset psyykkisestä väkivallasta olivat monimuotoisia. Osa kokemuksista kohdistui suoraan haastateltaviin itseensä, mutta lapsena myös vanhempiin kohdistuneet puheet on koettu erittäin voimakkaasti. Psyykkisen väkivallan kokemus on voinut syntyä myös sisäisenä kokemuksena, ilman aktiivista ulkoista vaikutinta. Taulukko 2 kuvaa tutkittavien kokemuksia psyykkisen väkivallan kokemuksista.

TAULUKKO 2. Psyykinen väkivalta

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Mummi sano äitiä huoraksi"	Vanhempien halveksuminen	Psyykinen väkivalta
"Äiti sanoi, että ne eros, koska mä en ollut sellainen lapsi kuin ne olis halunnut"	Loukkaaminen	
"Mä koin sen sellaisena kyykytyksenä siltä opettajalta, miten se mua kohteli"	Nöyryyttäminen	
"Mulla on ollut tosi pienestä sellainen olo, että mä en ole hyvä tällaisena kuin olen"	Sisäinen olotila	
"Äiti oli sanonut että ei ole mun äiti"	Lapsen kieltäminen	

6.2.2 Sosiaaliset kokemukset

Haastatteluissa suurin aineisto kertyi sosiaalisista kokemuksista ja niiden merkityksistä. Sosiaalisten suhteiden merkityksen löytämisen ja ymmärtämisen takia, jaettiin sosiaali-

set kokemukset kolmeen alaluokkaan; Ihmissuhteet, Perhe ja Koulu ja nämä edelleen pienempiin luokkiin. Alaluokka Ihmissuhteet kuvaa suhteita toisiin ihmisiin, myös perheenjäseniin. Alaluokassa Perhe kuvataan perheen fyysistä rakennetta ja elinolosuhteita. Kouluun liittyvät sosiaaliset kokemukset on jaettu positiivisiin ja negatiivisiin kokemuksiin.

IHMISUHTEET

Suhteet toisiin ihmisiin nousivat keskeiseksi asiaksi haastatteluissa. Haastateltavien oma suhde elämänsä keskeisiin henkilöihin nousi esille, mutta myös muiden ihmisten keskinäiset suhteet olivat merkittäviä. Merkityksellisten ihmissuhteiden vaikutus lapsuudessa on ollut sekä lapsen kasvua vahvistavaa että heikentävää.

Haastateltavat kuvailivat suhdettaan omiin vanhempiin monella eri tavalla. Ei ainoastaan oma suhde vaan myös vanhempien keskinäinen suhde oli merkityksellinen. Taulukko 3 kuvaa haastateltavien kokemuksia suhteista vanhempiinsa.

TAULUKKO 3. Ihmissuhteet –Suhde vanhempiin

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
”Lapset oli aseita vanhempien välillä”	Vanhempien riidat	Ihmissuhteet -Suhde vanhempiin
”Äiti tiesi, että mä käytin huumeita, mutta ei soittanut isälle”	Vanhempien puuttumattomuus	
”Kuuden ikävuoden jälkeen en muista koskeneeni omaan äitiin”	Fyysinen kontakti vanhempiin	
”Mä en saa sitä tunnekokemusta, että isi ois välittänyt musta”	Tunnekokemus	
”Mä oon kunnioittanut mun vanhempia kumpaakin”	Kunnioitus	
”Mutsi ei puuttunut mun asioihin joka oli taas yksi hylkäämiskokemus”	Vanhempien puuttumattomuus	
”Äiti ei koskaan tullut hakemaan vaikka lupasi”	Luottamus	
”Lapsi ymmärtää vaan sen, onko isä lukemassa satua vai ei”	Vanhempien läsnäolo	

Suhde omiin sisaruksiin oli haastateltavilla monitahoinen. Vaikeissa perhetilanteissa sisarukset yrittivät tukea ja auttaa toisiaan, mutta toisaalta myös vanhemmuuden puute aiheutti voimakkaita konflikteja sisarusten välillä. Taulukko 4 kuvaa haastateltavien kokemuksia suhteista sisaruksiinsa.

TAULUKKO 4. Ihmissuhteet –Suhde sisaruksiin

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Koin olevani eri sakkia kuin sisarukset"	Erityisasema suhteessa sisaruksiin	Ihmissuhteet -Suhde sisaruksiin
"Sabotoin vanhemman siskon unta tahallaan"	Sisarusten tulehtuneet välit	
"Nuoremman siskon kanssa pidettiin toisistamme huolta aikuisia vastaan"	Sisaruksista huolehtiminen	
"Sisko aloitti kovat piikkihuumeet 15-vuotiaana"	Sisarusten huumeidenkäyttö	
"Vanhempi sisko yritti kasvattaa mua pienenä"	Sisarusten apu	
"Kun mun sisko kuoli, tappo itsensä"	Siskon kuolema	

Muiden aikuisten rooli haastateltavien lapsuudessa oli monitahoinen. Jotkut haastateltavista kertoivat naapurien olleen erittäin merkityksellisiä silloin, kun lapsuudessa oli monia ongelmia. Toisaalta muiden aikuisten toiminta on ollut lapsuudessa myös haitallista. Taulukko 5 kuvaa haastateltavien kokemuksia muiden aikuisten merkityksestä omassa lapsuudessaan.

TAULUKKO 5. Ihmissuhteet –Suhde muihin aikuisiin

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Hoitotäti oli pakottanut mut syömään oksennuksen puuron seasta"	Aikuisen toiminta	Ihmissuhteet -Suhde muihin aikuisiin
"Mä koin epäoikeudenmukaiseksi sen yhden opettajan"	Aikuisen epäoikeudenmukaisuus	
"Mä välitin niistä muutamasta naapurista jotka välitti musta"	Aikuisen välittäminen	
"Aikuiseen ihmiseen ei ollut tärkeitä ihmissuhteita"	Aikuisen välittäminen	

Kaverisuhteiden merkitys lapsuudessa ja nuoruudessa oli haastateltaville merkittävä. Kaverisuhteilla koettiin olevan voimakastakin vaikutusta oman elämän suunnan kehittymiselle, ja toisaalta taas kaveriporukan vaikutusta ei nähty kovinkaan suurena. Taulukko 6 kuvaa haastateltavien ajatuksia kaverisuhteista sekä niiden vaikutuksesta omaan elämään.

TAULUKKO 6. Ihmissuhteet –Kaverisuhteet

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Ala-asteella parhaat kaverit petti mun luottamuksen todella pahasti"	Kavereiden luottamus	Ihmissuhteet - Kaverisuhteet
"Mä en koe, että kaveripiiri olis vaikuttanut mun päihteidenkäyttöön"	Kaveripiirin vaikutukset	
"Kaveriporukan asenteet ja arvot muokkautui pikkuhiljaa kun kokeilijoista ei tullutkaan narkkareita saman tien"	Kaveripiirin vaikutukset	
"Kavereihin pysty luottamaan vaikka olikin ne huumeet kuvioissa"	Kavereiden luottamus	
"Kaverit oli enemmän tai vähemmän pahaa tekeviä"	Kaveripiiri	
"Kaveri ampui itsensä kun olin 15-vuotias"	Kaverin kuolema	

PERHE

Haastateltavien perhetaustat olivat monella tavoin samankaltaiset. Jokaisen biologiset vanhemmat olivat eronneet heidän ollessaan lapsia ja sosioekonominen asema oli alhainen. Taulukko 7 kuvaa vanhempien elämäntilannetta ja antaa kuvaa vanhempien sosioekonomisesta asemasta.

TAULUKKO 7. Perhe –Vanhemmat

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Isä ja äiti erosivat vuoden vanhana"	Ero	Perhe - Vanhemmat
"Äiti oli alkoholisti"	Vanhemman elämänhallinta	
"Isi teki vuorotyötä"	Työ	
"Mun vanhemmilla ei ollut päihdeongelmaa"	Vanhempien elämänhallinta	
"Isä oli rikollinen, alkoholisti ja narkomaani"	Vanhempien elämänhallinta	
"Äidin kanssa oli todella tiukkaa rahallisesti"	Vanhemman taloudellinen tilanne	

Haastateltavien perhetausta oli monimuotoinen. Joillakin perheestä oli huostaan otettu sisaruksia, yksi haastatelluista oli ainoa lapsi ja jotkut haastateltavista elivät uusioperheessä. Seuraava taulukko kuvaa haastateltavien perheen rakennetta.

TAULUKKO 8. Perhe –Sisarukset

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Meitä oli kolme lasta joista mä olin nuorin"	Sisarukset	Perhe - Sisarukset
"Mul oli sisar- ja velipuolia"	Uusioperhe	
"Vanhempi sisko otettiin huostaan"	Huostaanotto	
"Mä olin ainoa lapsi"	Ainoa lapsi	

KOULU

Koululla oli haastateltavien kohdalla ollut sekä yhteiskunnassa mukana pitävä vaikutus että siitä eristävä vaikutus. Kaikilla haastateltavilla päihteiden käyttö oli alkanut jo kouluikässä. Kun koulu oli onnistunut pitämään lapsen koulussa, oli se vähentänyt päihteiden käyttöä ja pitänyt kiinni yhteiskunnassa vähän pidempään. Taulukossa 9 kuvataan positiivisia kokemuksia, jotka pitivät haastateltavan kiinni koulussa ja yhteiskunnassa.

TAULUKKO 9. Koulu –Positiiviset kokemukset

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Koulu meni olosuhteet ottaen ihan hyvin"	Koulun sujuminen	Koulu - Positiiviset kokemukset
"Kouluun meni kavereita tapaamaan"	Koulun merkitys	
"Huumekekkeiluista huolimatta jaksoin käydä koulussa kun olin musiikkiluokalla"	Koulussa käyminen	
"Ohjauksen avulla pystyi tekemään hommia"	Koulun sujuminen	
"Muutamia todella hyviä opettajia oli jotka ei lepsuillut mutta otti kontaktin"	Opettajien toiminta	

6.2.3 Kokemukset selviytymiskeinoista

Haastateltavat kuvasivat lapsuudestaan paljon omaa toimintaa, jolla oli ollut pyrkimys saavuttaa jotain. Näitä pyrkimyksiä on lähdetty kuvaamaan kokemuksina selviytymiskeinoista. Tällä tarkoitetaan sellaista toimintaa, jolla lapsi on yrittänyt saada itselleen

läheisyyttä, apua omaan tilanteeseensa tai muuten aikuisen huomioita. Nämä selviytymiskeinot on jaettu positiivisiin ja negatiivisiin toimintamalleihin. Positiivisilla toimintamalleilla tarkoitetaan sellaisia toimintoja, joilla lapsi on saanut tarpeensa täytettyä. Negatiivisilla toimintamalleilla taas sellaisia, jotka ovat aikuisten silmissä näyttäneet joltain muulta, jolloin itse lapsen tarpeeseen ei ole reagoitu, vaan puututtu hänen ulkoiseen toimintaansa.

Kokemuksia selviytymiskeinoista luokitellessa, jouduttiin tekemään tulkintaa siitä, mitä positiivinen toimintamalli tarkoittaa. Tässä työssä lähestymistavaksi valittiin sellaiset toimintamallit, jotka joko tyydyttivät lapsen sen hetkisen tarpeen, tai antoivat aikuisille selkeän mahdollisuuden puuttua lapsen oirehdintaan. Oirehdinta sinänsä voidaan nähdä ainoastaan positiivisena toimintamallina. Se antaa aikuisille tietoa ja mahdollisuuden reagoida lapsen tilanteeseen. Mikäli oirehdinta oli niin pitkälle vietyä, että se oli ainoastaan itsetuhoista ja haitallista, ilman varsinaista tarpeen tyydyttämistä, nähdään se negatiivisena toimintamallina.

POSITIIVISET TOIMINTAMALLIT

Positiivisiin toimintamalleihin on luokiteltu sellaiset toiminnot, joilla lapsi on saanut tarpeensa tyydytettyä. Toimintamallit ovat siis lapsen mielessä positiivisia, vaikka ne todellisuudessa olisivatkin hänelle haitallisia. Luokittelu on tehty sen takia, että pystyttäisiin näkemään toiminnan taakse, ja löytää se tarve, johon haastateltavat ovat lapsena hakeneet tyydytystä.

Haastateltavat kuvasivat lapsuudestaan paljon sellaisia toimintoja, joilla he pyrkivät esimerkiksi saamaan itselleen kokemuksen läheisyydestä ja välittämisestä. Toiminnalla on selkeästi haettu aikuisen reaktiota ja sitä, että joku tekisi jotain heidän olotilalleen. Taulukossa 10 on kuvattu sellaisia toimintamalleja, joilla haastateltavat ovat saaneet tarvitsemansa tunnekokemuksen tai toimineet niin, että aikuisen olisi helposti ollut nähtävissä hänen tarvitsema apu.

TAULUKKO 10. Positiiviset toimintamallit

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Äidille kerroin, kun tiesin, että se ei puutu. Isä ois puuttunut"	Kertominen	Positiiviset toimintamallit
"Sanoin kaverille, että jos mä joskus alan piikittämään, niin sit pitää kertoa isille"	Kertominen	
"Välittämisen tunne tuli läsnäolosta eikä kohdeltu erilaisena"	Välittämisen tunteen hakeminen	
"Halasin läskihiirtä ja plutoa"	Välittämisen tunteen hakeminen	
"Sain nukkua isin vieressä, kun laitoin käden kuumalle levyille"	Läheisyyden hakeminen	
"Halusin lastenkotiin, koska siellä aikuisilla oli aikaa ja tehtiin yhdessä asioita"	Perusturvan hakeminen	
"Olin kotona ihan kiltti jätkä, vaikka olin ihan täys narkomaani 17-vuotiaana"	Perheyhteyden ylläpitäminen	
"Rupesin oirehtimaan 10-vuotiaana oikein kunnolla"	Huomion hakeminen	
"Käyttäydyin aina tosi hyvin perheissä missä äiti ja isä oli paikalla"	Perusturvan hakeminen	

NEGATIIVISET TOIMINTAMALLIT

Negatiiviset toimintamallit pitävät sisällään sellaisia asioita, jolloin on pyritty peittämään tai turruttamaan omia tunteita. Myös toiminta, joka on kohdistunut sisäänpäin ja näin ei ole antanut aikuisille mahdollisuuksia puuttua lapsen tilanteeseen, on toimintamallina negatiivinen.

Haastateltavat kertoivat toimineensa lapsena välillä jopa tuhoisasti, jotta pystyisivät unohtamaan sen pahan olon, joka heidän elämäntilanteessa vallitsi. Toimintamallit lisäsivät heidän päihteenkäyttöään ja saivat heidän olonsa vielä huonommaksi. Taulukossa 11 kuvataan niitä toimintamalleja, jotka ovat olleet tuhoisia haastateltavien lapsuudessa.

TAULUKKO 11. Negatiiviset toimintamallit

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
"Alkoholin kautta sain kontaktin äitiin"	Kontaktin hakeminen	Negatiiviset toimintamallit
"Kenelle mä olisin kertonut, kun aina nakattiin terapiaan jos kertoi jotain itsestään"	Sulkeutuminen	
"Mä olin valmis ottamaan sen riskin, että mä elän vähemmän aikaa, mutta on edes vähän aikaa hauskaa"	Hyvän olon hakeminen	
"Käsitteilin kaverin itsemurhaa punaviinillä"	Päihteiden käyttö	
"En puhunut koskaan äidistä enkä itsemurhayrityksestä kenellekään"	Sulkeutuminen	
"Nuorena mä en osannut mitään muuta kuin käyttää ja hankkia päihteitä"	Elämäntyyli	
"Ratkaisu käyttää päihteitä tuli haluttomuudesta elää"	Hyvän olon hakeminen	

6.3 Yhteenveto

Tuloksista tulee esille haastateltavien rikkonainen elämä. Sekä fyysisen että psyykkisen väkivallan kokemuksia haastateltavilla oli runsaasti. Erityisesti psyykkisen väkivallan kokemukset tulivat esille jokaiselta haastateltavalta. Tällaisia kokemuksia oli myös runsaasti perheiden sisällä, vanhempien kesken tai lähiomaiselta suoraan lapseen kohdistuen. Jokaisen haastateltavan biologiset vanhemmat olivat eronneet. Vaikka eron ei sinänsä voi katsoa olevan syy mihinkään, oli vanhempien huonot välit eron jälkeen yhdistävää suurimmalla osalla haastatelluista. Hankalaa elämäntilannetta on lähdetty tämän jälkeen oirehtimaan erilaisilla keinoilla. Jälkikäteen voidaan todeta, että haastateltavien voimakas oirehdinta jo varsin nuorena, olisi pitänyt antaa aikuisille tarpeeksi merkkejä siihen, että jotain pitää tehdä. Toimintamalleja tarkasteltaessa on keskeistä se, miten aikuiset toimivat huomattuaan oirehdinnan.

6.4 Haastateltavien ajatuksia tulevasta hoitomallista

Vaikka tämän työn tarkoitus ei ollut saada tietää, minkälainen Saunalahden nuorisokodin tulevan hoitomallin pitäisi olla, kysyttiin haastateltavien näkökulmia asiaan. Kysy-

mällä haluttiin saada heidän ajatuksensa ja kokemuksensa näkyviin, sitten kun hoito-
mallia ryhdytään konkreettisesti käynnistämään. Haastateltavat olivat erittäin kiinnos-
tuneita Saunalahden nuorisokodin tulevasta toiminnasta ja kokivat, että sille on tarvet-
ta. Ajatuksia herätti kuitenkin se, miten sinne tulevat nuoret ottavat hoidon vastaan ja
millä tavalla saadaan herätettyä nuoren halu muutokseen.

"päihteistä luopuminen on vaikeeta"

*"aika vaikea jonkun nuoren on miettiä sitä, että saadakseen elämän kuntoon pitäisi ko-
konaan jättää kaikki päihteet"*

"nuorten kuntouttava päihdehoito on hankalaa koska silloin pitäisi haluta kuntoutua"

Toiminnan onnistumisen kannalta keskeisenä asiana nähtiin elämäntyylin muutos. Päih-
teiden tilalle pitäisi löytää jotakin muuta ja ympäristö ja kaveripiiri mihin päihteet voi-
makkaasti liittyvät pitäisi saada muuttumaan.

*"jos ei kaveripiiriä saa ns. normaaleiksi kavereiksi, on aika vaikea pysyä erossa päihteis-
tä"*

"se on aika vaikea tehtävä meille aikuisille saada joku nuori jostain kaveripiiristä pois"

"mulla ei ole päihdehimoja koska olen löytänyt mun luovuuden"

"nuorten pitäisi saada jostain kiinni. Joku maali mihin tähtää"

Välittämisen ja päihteiden käytön syiden taakse menemisen nähtiin olevan se tie, jolla
tuloksia voitaisiin saada aikaan. Oikeanlaisella aidolla kohtaamisella ja laitospaisuuden
puutteella koettiin olevan myös suuri merkitys.

"nuorisokodissa tärkeintä on pysyvyys"

"laitospaisuuden puute olis todella hyvä"

"aikuksilla pitää olla aikaa olla"

"tiukkaa suhtautumista että ei hyväksytä niitä päihteitä vaikka välitetäänkin"

"syiden löytäminen miksi joku käyttää päihteitä"

"nuoren tausta pitää tuntea muuten kuin pelkät teot, rikokset ym."

Haastateltavat toivat erittäin tärkeänä esille sen, että nuoren pitäisi haluta kuntoutua, jotta tämä olisi mahdollista. Kuntoutumisen halun herättäminen olisikin yksi keskeisimpiä asioita, joihin toiminnassa tulisi panostaa. Tähän haastateltavien mukaan, olisi mahdollista päästä pysyvyydellä, ongelmien synnyn käsittelemisellä sekä sillä, että elämässä tilalle tulisi jotain muuta. Tässä onnistumisessa keskeisimpiä välineitä olisi se, että aikuiset eivät luovuta, vaan yrittävät löytää uuden lähestymistavan, jos aikaisempi ei tuota tulosta.

”sit jos huomaa, että menee väärään suuntaan, kokeilee jotain muuta”

”kun jaksaa panostaa ja paneutua niin sillä pääsee jo pitkälle”

”sit kun se luottamus on syntynyt sitä voi ruveta rajaamaan”

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelua

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa niistä elinolosuhteista ja kokemuksista, jotka ovat vaikuttaneet päihteidenkäytön alkamiseen ja päihderiippuvuuden syntyyn. Aineisto kerättiin haastattelemalla viittä toipuvaa narkomaania heidän lapsuutensa ja nuoruutensa kokemuksista ja elinolosuhteista. Haastatteluilla saatiin tietoa heidän ihmissuhteistaan, ympäristön olosuhteista sekä heidän kokemistaan asioista. Haastatteluissa pyrittiin pääsemään niihin teemoihin, jotka haastateltavan mielestä olivat olleet keskeisiä päihteiden käytön alkamista ja terveen kasvun häiriintymistä ajatellen. Haastatteluista tullut laaja ja monipuolinen aineisto antoi mahdollisuuden induktiiviselle sisällönanalysille.

Tulokset osoittivat, että haastateltavien lapsuudessa oli jo varhain ollut sitä vaarantavia tekijöitä. Fyysisen ja psyykkisen väkivallan kokemukset olivat tavallisia ja perheet rikkonaisia. Tilanteille oli yhteneväistä se, että niitä ei oltu lasten kanssa käsitelty kunnolla tai ollenkaan. Toisaalta haastatteluissa tuli esille myös ajatuksia siitä, että perhetilanteen merkitys päihteidenkäytölle ei olisi ollut suuri. Jotkut haastateltavat näkivät kaveripiirin merkityksen kaikista suurimpana. Aikuisen vastuu tapahtumista nousi haastatteluissa erittäin merkittäväksi. Fyysisen ja psyykkisen väkivallan kokemukset olivat suu-

relta osin sellaisia, että vähintään toinen osapuolista on ollut aikuinen. Näissä tilanteissa lapsi on ollut joko väkivallan kohteena tai seurannut tilannetta vierestä.

Suhteet biologisiin vanhempiin ja suhteisiin liittyvien traumausten käsittely nousee vahvasti esiin aineistosta. Hylkäämisen kokemukset, joita toiset aikuiset ovat vielä vahvistaneet, ovat olleet tuhoisia lapsen kasvamiselle ja kehitymiselle. Haastateltavien kommentteissa nousee esille syyllisyys, esimerkiksi vanhempien erosta. Tätä syyllisyyden tunnetta vanhemmat ja muut aikuiset ovat lisänneet, syyttämällä lasta suoraan tapahtuneista tai jopa kieltämällä lapsensa. Aikuisten heikko vastuunkantaminen, lupauksen pettäminen ja heikko vanhemmuus, ovat vaikuttaneet haastateltavien kasvuun ja kehitykseen.

Aineistosta on luettavissa pahan olon oirehdinta eri tavoilla. Oirehdinnassakin korostuu aikuisen rooli ja vastuu. Haastateltavat ovat monin eri tavoin hakeneet huomiota, rajoja ja välittämisen kokemuksia. Positiivisten toimintamallien vääristymä osoittaa sitä turvattomuuden tunnetta, mitä haastateltavilla on lapsuudessaan ollut. Itsensä vahingoittamisyritysten kautta saadut välittämisen kokemukset ovat voineet ohjata toistamaan samankaltaista toimintamallia. Tilanteissa aikuiset eivät kuitenkaan ole reagoineet sillä tasolla, mitä niiden vakavuudesta voisi olettaa. Tuloksista on nähtävissä, että ei ainoastaan perheen, vaan myös yhteiskunnan, kyvyttömyys toimia vastuullisesti ja luotettavasti, on näissä tilanteissa pettänyt.

Lepistön ja Paavilaisen (2010) artikkeli vahvistaa sitä käsitystä, että väkivallan kokemukset, joita ei käsitellä voivat olla selviytymistä estäviä tekijöitä. Myös väkivaltaan tottuminen oli artikkelin mukaan estävää. Haastateltavien kokemat väkivallan kokemukset eivät olleet yksittäisiä, vaan se ympäristö, jossa he elivät, oli täynnä eri tason väkivaltaa. Artikkelin yhteneväisyydet olivat merkittäviä tämän opinnäytetyön kannalta. Lepistön ja Paavilaisen (2010) erittelemät selviytymistä edistävät ja selviytymistä estävät tekijät, ovat samankaltaisia, mitä tämän opinnäytetyön tuloksista tuli. Suurimpana eroavaisuutena tämän työn materiaalissa oli se, että selkeästi selviytymistä edistäviä tekijöitä lapsuudesta ei löytynyt. Haastattelusta tuli jopa sellainen tunne, että tie kohti päihderiippuvuutta, oli ollut valmis jo pidemmän aikaa.

Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa se, että laadullisen tutkimuksen keskiössä on tutkija itse. Näin ollen tutkijan oma toiminta, omat ajatukset ja kokemukset ja näiden vaikutus tutkimukseen ovat luotettavuuden pääasiallisin kriteeri. Tässä työssä luotettavuutta

tarkastellaan realistisesta ja vakuuttavuuden näkökulmasta, koska näiden painoarvo on suuri laadullisessa tutkimuksessa. Luotettavuutta arvioitaessa, on jätetty pois Eskolan ja Suorannan (2008) ajatus yhteistoiminnasta ja kritiikistä. Yhteistoiminnan arviointi liittyy vahvasti toimintatutkimukseen, jollaisesta tässä työssä ei ollut kysymys. Kritiikillä Eskola ja Suoranta (2008) tarkoittavat ajatusta siitä, että lopulta työn luotettavuuden arviointi siirtyy tekijältä lukijalle. Tästä johtuen tämä näkökulma on myös jätetty tarkemmin avaamatta.

Realistisella näkökulmalla tarkoitetaan sitä, kuvaako tutkimusteksti tutkittavaa kohdetta enemmän tai vähemmän totuudenmukaisesti. Kuinka hyvin teksti pystyy kuvaamaan tutkittua kohdetta. Onko aineisto luotettava? Entä siitä tehdyt päätelmät? (Eskola – Suoranta 2008.) Realistisesta näkökulmasta arvioituna, tulee ottaa huomioon myös haastateltavan ja haastattelijan vuorovaikutus. Tutkittavan teeman ollessa elämänhistorian tapahtumien merkityksellisyys, lisää haastatte kielelliselle ilmaisulle ja haastatteluiden tulkinnalle. (Hirsjärvi – Hurme 2008.)

Haastatteluissa ei esitetty suoria kysymyksiä itse tutkittavasta teemasta. Tällöin on mahdotonta arvioida sitä, löydettiinkö haastatteluiden kautta, juuri kaikista merkityksellisimmät teemat. Toisaalta mikäli haastateltavalta olisi kysytty suoraan, mikä oli kaikista merkityksellisintä, olisi tuskin vastausta kysymykseen saatu silloinkaan. Realistisen näkökulman arviointi on siis mahdollista enemmän siltä tasolta, onko sisällön analyysijohdonmukainen.

Opinnäytetyön aineiston muodostivat viisi yksilohaastattelua. Aiheen arkaluontoisuus asetti haastatteluille myös haasteen. Haastattelut tuottivat paljon tietoa ja etenivät ilman, että haastattelija oli aktiivisena toimijana. Sujuvuus tuotti monipuolista tietoa tutkittavasta teemasta ja haastateltavat olivat myös itse erittäin motivoituneita kertomaan laajemminkin. Saatu aineisto vastasi sitä, mitä haluttiin saada selville. Haastatteluvien kerronta oli välillä poukkoilevaa, mutta keskeisiin teemoihin palattiin pyytämällä haastateltavaa kertomaan tarkemmin vielä aiemmin mainitsemastaan asiasta. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin.

Aineisto alkoi saturoitua melko nopeasti. Vaikka haastateltavien kertomukset, olivat henkilökohtaisia ja vivahde-eroja oli paljon, on aineistosta nähtävissä samankaltaisuutta. Saturatio on myös yksi luotettavuuden merkki aineiston riittävyttä arvioitaessa (Eskola – Suoranta 2008).

Analyysi on tehty kuvatulla tavalla. Toistettavuutta on mahdoton arvioida, koska aineistoa analysoitaessa, oli nähtävissä useampi tulkintamahdollisuus. Aineisto pilkottiin riittävän pieniin palasiin ja näiden johtotapa esitellään työssä.

Vakuuttavuuden näkökulmasta arvioituna tekstin ei tulisi heijastaa suoraan todellisuutta. Tutkimusteksti ei heijasta todellisuutta, vaan on omien osiensa yhteenkutoutuva verkko. Työn luotettavuutta ei arvioida sen mukaan, miten tarkasti aineisto kuvaa jokaisen haastateltavan todellisuuden. Luotettavuuden kriteerinä voidaan vakuuttavuuden näkökulmasta pitää sitä, johtaako tehty analyysi uusien ongelmien jäljille. Mil-laista uutta tietoa ja uusia näkökulmia tehty työ on osoittanut. (Eskola – Suoranta 2008.) Työ on tuottanut uutta tietoa ja näkökulmia, jotka ovat työn tavoitteen kannalta merkittäviä. Tehty analyysi on erittäin käyttökelpoinen työn tavoitteiden kannalta.

7.2 Eettisyys

Tässä opinnäytetyössä on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön vaatimuksia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002).

Tutkimuksen eettisyyttä voidaan tarkastella myös 8-kohtaisen listan mukaan, joka antaa hyvän pohdintaperusteen tutkimuksen eettisyydelle (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2009).

Älyllisen kiinnostavuuden vaatimuksella tarkoitetaan sitä, että tutkija on aidosti kiinnostunut uuden informaation hankkimisesta. Opinnäytetyön aihe on lähtenyt tarpeesta saada uusia välineitä päihteillä oirehtivien nuorten hoitoon ja kuntouttamiseen. Aihetta mietittäessä on huomattu, että sellaista materiaalia, joka kuvaisi päihteitä käyttäneiden ihmisten kokemuksia heidän lapsuudestaan, ei oikeastaan ole. Tämä lisää aiheen kiinnostavuutta ja käytettävyyttä. Tekijä on itse kehittämässä hoitomallia tähän tarpeeseen, mikä lisää aitoa kiinnostusta tutkittavaa asiaa kohtaan.

Tunnollisuuden vaatimus edellyttää, että tutkijan on paneuduttava alaansa, jotta hankittu ja välitettävä informaatio olisi niin luotettavaa kuin mahdollista. Työn tekijä on työskennellyt lastensuojelussa noin 7 vuotta ja tehnyt tätä ennen päihdetyötä. Lastensuojelulaitoksissa hoidetaan paljon päihteillä oirehtivia lapsia ja nuoria, vaikka kyseisen

laitoksen hoitomallia ei olisikaan tähän suunniteltu. Voidaan siis todeta, että työntekijän perehtyneisyys alaan on riittävä.

Tutkija ei saa syyllistyä vilppiin. Työ on tehty pyrkien avoimuuteen ja rehellisyyteen. Koko ajan on pidetty mielessä se, että ihmiset ovat jakaneet omaa traumaattista historiaansa työn eteen. Tämä asia tekee rehellisyyden vaatimuksen vieläkin suuremmaksi.

Vaaran eliminoinnilla tarkoitetaan sitä, että tutkija pidättäytyy tutkimasta jotain kohdetta, joka voi tuottaa kohtuutonta vahinkoa. Opinnäytetyön keskeisiä eettisiä kysymyksiä oli se, kuinka eettistä on pyytää ihmisiä muistelemaan itselleen todella vaikeita ja vahingollisia aikoja ja asioita. Kuinka eettistä on niin sanotusti avata sellaisia haavoja, joista ihminen on jo toipumassa? Haastateltavat olivat kaikki jo pidemmällä oman kuntoutumisensa suhteen. He olivat myös itse halukkaita kertomaan omasta historiasaan ja tällä tavoin auttamassa kehittämistyössä. Oma lapsuus ja sen kaikki puolet ovat myös niitä asioita, joita haastateltavat olivat omissa hoidoissaan käyneet läpi ja kävivät edelleen. Asiat, joista kysyttiin olivat sellaisia, joihin he olivat tottuneet vastaamaan.

Työn tekemisellä **ei saa loukata ihmisarvoa** yleisesti eikä kenenkään ihmisen tai ihmisryhmän moraalista arvoa. Opinnäytetyön yksi näkökulma oli niin sanotun omakoh- taisen kokemuksen mukaan ottaminen kehitettävään hoitomalliin. Tästä näkökulmasta ajatellen, tämänkaltainen opinnäytetyö ennemminkin korostaa ihmisarvon kunnioittamista. Ikävät ja vahingolliset asiat ovat historiassa eivätkä ne muutu. Mutta niiden kokemusten avulla voidaan yrittää muuttaa jotakin tulevaisuudessa.

Sosiaalisen vastuun vaatimus edellyttää työn tekijän omalta osaltaan vaikuttamaan siihen, että tieteellistä tietoa käytetään eettisten vaatimusten mukaisesti. Työn tekijä on tiennyt ja sisäistänyt työhön liittyvät eettiset kysymykset, ottanut ne huomioon ja vastannut niihin.

Työn tekijän pitää toimia sellaisella tavalla, että se **edistää tutkimuksen tekemisen mahdollisuuksia ja ammatinharjoittamista**. Tämä opinnäytetyö on työn tarpeista lähtevää. Siitä saadut kehittämisajatuksot ja jatkotutkimusehdotukset ovat konkreettisia ja yleistä hyötyä edistäviä.

Kollegiaalisella arvostuksella tarkoitetaan sitä, että tutkijoiden tulee suhtautua toisiinsa arvostavasti eikä vähätellen. Työn tekemisessä on ollut lähtökohtana saada

uusia ajatuksia ja näkökulmia päihteillä oirehtivien nuorten kuntouttamiseen ja hoitoon. Kaikki tieto, joka tätä pyrkimystä edistää ja on ollut tämän opinnäytetyön kannalta merkittävää on otettu vastaan. Aikaisemmin löydetty tieto on käsitelty niin, että materiaalin laatija on löydettävissä tekstistä.

7.3 Johtopäätökset

Tehdyn sisällönanalyysin avulla on aineistosta saatiin tulokseksi kolme pääkohtaa, jotka voivat olla syynä päihteiden käytön alkamiseen ja päihderiippuvuuden kehittymiselle. Haastateltavilla oli eri asteisia väkivallan kokemuksia. Psykkisen väkivallan kokemukset nousevat jopa voimakkaammin esille materiaalista, kuin fyysisen väkivallan. Väkivallan tekijät ja kohteet löytyivät usein lähipiiristä ja tietynlainen puhumattomuuden ja puuttumattomuuden kulttuuri tuntui olevan yhteneväistä haastateltavien lapsuudessa.

Toinen keskeinen aineistosta nouseva näkökulma on sosiaaliset suhteet. Haastateltavilla ei ollut kovinkaan montaa, jos yhtään, sellaista aikuista, kehen he pystyivät luottamaan. Perhesuhteiden kriisiytyminen jossain kohtaa elämää, oli myös yhdistävää haastateltavien lapsuudessa. On mahdollista, että suurempi löytyy kuitenkin siitä, että näitä hankalia asioita ei oltu käsitelty, ja niihin liittyvät riitautumiset vaikuttivat lapsiin asti.

Kolmas näkökulma, joka oli itselleni silmiä avaava, on kokemukset selviytymiskeinoista. Vääristyneet toimintamallit, joilla haastateltavat olivat kuitenkin pyrkineet saamaan esimerkiksi läheisyyden kokemuksia, ovat merkittävä havainto. On mahdollista, että jokin itsetuhoinen toiminta, on lapsen mielessä lopulta positiivinen kokemus, jos hän sen avulla saa itselleen niitä kokemuksia, joita on vailla. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö lasta pitäisi huomioida silloin kun hän satuttaa itseään. Toimintamalli alkaa vääristyä siinä vaiheessa, kun se on ainoa tapa, jolla lapsi saa huomiota.

Aineistosta on nähtävissä ongelmien moninaisuus. Positiivisten ja terveellistä kasvua edistävien tekijöiden puute on merkittävä. Jokaisessa haastattelussa tuli kuitenkin joidakin hyviä asioita ja merkittäviä ihmisiä. Tämä on sen takia merkille pantavaa, että haastateltavat olivat myös niitä ihmisiä, jotka lopulta lähtivät toipumaan päihderiippuvuudesta. Kysymys mihin tämä opinnäytetyö ei pysty vastaamaan on, kuinka suuri merkitys yhdelläkin merkityksellisellä aikuisella on toipumisen kannalta. Jos pystyttäisiin tutkimaan niitä ihmisiä, jotka eivät koskaan toivu, olisivatko tulokset erilaisia? Tämä

olisi erittäin mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe, jossa ongelmaksi voisi muodostua päihtyneen ihmisen lapsuuden tutkiminen. Päihtyneen traumatisoituneen ihmisen voi olla erittäin vaikeaa, ellei mahdotonta, käsitellä omaa lapsuuttaan ja sen olosuhteita.

Kehitettävän hoitomallin näkökulmasta opinnäytetyö antaa paljon. Ajatus siitä, että hoitomallia lähdettäisiin rakentamaan kolmelle pääelementille, jotka tulisivat opinnäytetyön pääluokista, vaikuttaa hedelmälliseltä. Hoitomallin kolme keskeistä kuntoutusaluetta voisi siis tämän opinnäytetyön ajatusten mukaan olla:

1. Väkivalta- ja traumakokemusten käsittely

Kuntoutumisen mahdollistuminen tapahtuu ainoastaan sitä kautta, että historia tiedostetaan ja sen kanssa aletaan työskennellä. Ilman tätä on mahdollista, että kaikilla muilla osa-alueilla tehty työ menee hukkaan.

2. Sosiaalisten suhteiden käsittely, rakentaminen ja parantaminen

Laitoskuntoutus on ainoastaan yksi osa nuoren elämää. Tämän aikana pitää rakentaa sellaiset sosiaaliset verkostot, joihin nuoren on mahdollista tukeutua tulevaisuudessakin. Perheessä olleiden ongelmien käsittely on keskeistä näiden verkostojen luomisessa.

3. Vahingollisten toimintamallien tiedostaminen ja uusien opettelu

Jos totuttu asioiden käsittelykeino on ollut päihteiden käyttö tai pakeneminen, pitää niiden tilalle löytää jotain uutta. Kun elämä on ollut erittäin paljon päihteisiin liittyvää, on pakko opetella uudenlainen elämäntapa, jotta pystyisi myös pysymään erossa päihteistä. Töitä pitää tehdä ensin vahingollisten toimintamallien tiedostamisessa ja sitten niistä poisoppimisessa. Tämän tilalle pitää kuitenkin olla tarjota uudenlaisia toimintamalleja, jotta kuntoutuminen mahdollistuisi.

LÄHTEET

- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2008: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Kalliolan settlementti 2010. Intranetdokumentti. Luettu 22.11.2010.
- Kalliolan settlementti 2009. Verkkodokumentti. <www.kalliola.fi>. Luettu 20.1.2009.
- Kankkunen, Päivi – Vehviläinen-Julkunen, Katri 2009: Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro.
- Lastensuojelulaki 417/2007. www.finlex.fi. Luettu 23.11.2010.
- Lepistö, Sari – Paavilainen, Eija 2010. Nuorten selviytyminen väkivaltakokemuksista. ”Että mä jaksaisin vielä tän, niin sitt mä saisin nauttia elämästä.” Hoitotiede 22(1). 14-25.
- Luopa, Pauliina – Pietikäinen, Minna – Jokela, Jukka 2008: Kouluterveyskysely 1998-2007: Nuorten hyvinvoinnin kehitys ja alueelliset erot. Helsinki: Stakes. Verkkojulkaisu. <<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R23-2008-VERKKO.pdf>>. Luettu 24.11.2010
- Paavilainen, Eija – Pösö, Tarja 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki. Wsoy.
- Pietikäinen, Minna - Luopa, Pauliina - Sinkkonen, Annikka - Markkula, Jaana - Jokela, Jukka - Puusniekka, Riikka 2008: Kouluterveyskysely ammattillisissa oppilaitoksissa Kainuun maakunnassa ja Oulun seudulla. Helsinki: Stakes. Verkkojulkaisu. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R3-2008-VERKKO.pdf>. Luettu 24.11.2010.
- Rainio, Susanna – Rimpelä, Matti – Rimpelä, Arja 2006. Perheen merkitys lapsen tukemisen alkamisessa. Sosiaalilääketieteen aikakauslehti 43(3). 174-185.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. Lastensuojelu. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991-2009. Tilastoraportti 29/2010. Verkkojulkaisu. <http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>. Luettu 26.11.2010.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Verkkodokumentti. <http://www.tenk.fi/julkaisut/jaOhjeet/htkfi.pdf>. Luettu 25.11.2010.